

KOŚCIÓŁ STAROKATOLICKI MARIAWITÓW

Kościół Starokatolicki Mariawitów, wśród wyznań chrześcijańskich w Polsce, ma jako jedyny czysto polską genezę. Jego założycielką była Feliksa Kozłowska (1862-1921), imiona zakonne – Maria Franciszka. Nazwa „mariawita” pochodzi od łacińskich wyrazów „*Mariae vitam (imitans)*” – „(naśladowający) życie Maryi”, od zalecanego wiernym życia w pokorze, cichości, miłości bliźniego i w zgodzie z wolą Bożą.

Feliksa Kozłowska urodziła się 27 maja 1863 r. w Wielicznej k. Węgrowa. Niebawem straciła ojca Jakuba, który zginął w powstaniu styczniowym w 1863 r. w bitwie pod Węgrowem. Na skutek represji rządu carskiego, które objęły powstańców i ich rodziny, matka wraz z córką przeniosły się do majątku k. Pułtuska, gdzie przebywały do 1872 r. Do ukończenia 18 lat Feliksa uczyła się w gimnazjum w Warszawie, a po jego ukończeniu pracowała. Mając 21 lat wstąpiła do bezhabitowego Zgromadzenia Sióstr Franciszkanek od Cierpiących, jednego ze zgromadzeń zakonnych kierowanych przez ojca Honorata Koźmińskiego.

W roku 1887 wraz z pięcioma siostrami Feliksa Kozłowska z polecenia ojca Honorata założyła w Płocku bezhabitowe zgromadzenie sióstr oparte na regule św. Klary.

W dniu 2 sierpnia 1893 r. w kościele rzymskokatolickiego seminarium duchownego w Płocku, przed ołtarzem Matki Boskiej Nieustającej Pomocy, otrzymała objawienie nazwane *Dziełem Wielkiego Miłosierdzia*, uznawane za początek mariawityzmu. Jego istota polegała na wskazaniu potrzeby odnowy moralnej duchownych i wiernych przez nieustającą adorację Przenajświętszego Sakramentu i wzywanie pomocy Matki Bożej. Na podstawie tego Objawienia powstało Zgromadzenie Kapłanów Mariawitów.

Pierwsi księża mariawici wywodzili się z elity duchowieństwa, byli to głównie profesorowie seminariów. Nie pobierali oni opłat za posługi religijne, prowadzili ożywioną pracę duszpasterską, toteż mariawityzm dość szybko zdobywał popularność i poparcie wśród ludności na obszarze zaboru rosyjskiego, zwłaszcza w parafiach wiejskich. Niekonwencjonalną pracą duszpasterską mariawici spowodowali radykalną odnowę duchową i moralną wiernych.

W roku 1903 kapłani mariawici wręczyli teksty objawień i krótką historię Zgromadzenia Kapłanów Mariawitów biskupom lubelskiemu, płockiemu i warszawskiemu. Dnia 18 lipca 1903 r. udała się do Rzymu delegacja kapłanów w celu przedstawienia papieżowi rękopisu z prośbą o zatwierdzenie istniejących zgromadzeń. Podczas pobytu w Rzymie, dnia 6 sierpnia, szesnastu kapłanów mariawitów dokonało wyboru przełożonego Zgromadzenia, którym został ks. Jan Kowalski (imiona zakonne – Maria Michał).

Po powrocie z Rzymu, F. Kozłowska utworzyła Związek Mariawitów Nieustającej Adoracji Ubłagania, który skupiał wszystkich mariawitów pozostających w różnych zgromadzeniach: kapłanów, sióstr, tercjarzy i świeckich (tzw. bractwo). Głównym zadaniem Związku miało być przywrócenie na całym świecie najwyższej chwały Bogu, odrodzenie duchowe i powrót do gorliwości pierwszych chrześcijan. Kapłani i siostry przyjmując zakonne, franciszkańskie reguły i formy chcieli działać w łonie Kościoła jako grupa misyjna, bez zamiaru tworzenia samodzielnej konfesji.

W 1904 r. Kongregacja św. Oficjum wydała dekret postanawiający, że Zgromadzenie Kapłanów Mariawitów ma być skasowane, a utrzymywanie kontaktów z Feliksą Kozłowską przez duchownych zostało zakazane. W ten sposób rozpoczęły się próby likwidacji mariawityzmu. Dnia 5 kwietnia 1906 r. papież Pius X podpisał encyklikę „*Tribus circiter*”, która potępiała zgromadzenie, natomiast 31 grudnia tegoż roku został ogłoszony w diecezji warszawskiej, płockiej i lubelskiej dekret Kongregacji św. Oficjum (obecnie Kongregacji Doktryny Wiary) o ekskomunice większej (wykluczeniu z Kościoła, klątwie) ks. J.

Kowalskiego i Marii Franciszki Kozłowskiej. Kapłanom mariawickim również pod groźbą ekskomuniki wyznaczono 20 dni na zerwanie z ruchem. Dzień 31 grudnia 1906 r. uważa się za datę rozejścia się obu Kościołów, konfesyjnego wyodrębnienia mariawitów.

W tej sytuacji mariawici utworzyli niezależny Kościół, a wobec urzędowego nakazu opuszczenia parafialnych kościołów, w okresie czterech lat zbudowali 38 kościołów i 34 kaplice, organizując odrębne parafie w archidiecezji warszawskiej oraz diecezjach płockiej, lubelskiej, kieleckiej, sandomierskiej i sejneńskiej. W chwili odłączenia się od Kościoła Rzymskokatolickiego mariawici liczyli 45 tys. wiernych, natomiast w latach późniejszych liczba ta znacznie wzrosła. W 1916 r. mariawici dysponowali 44 kościołami i 166 kaplicami domowymi. W ramach działalności charytatywnej, mariawici prowadzili 35 przytułków, 16 szkół, 32 zakłady rękodzielnicze, 5 sklepów spółdzielczych i drukarnię.

W sierpniu 1909 r. ks. Jan (M. Michał) Kowalski został zaproszony na Kongres Starokatolicki do Wiednia. Tam podczas obrad, dnia 7 września 1909 r., uczestnicy Kongresu przyjęli Kościół Mariawitów do Unii Utrechckiej Kościołów starokatolickich, a 5 października tego roku w starokatolickiej katedrze w Utrechcie (Holandia) ks. Kowalski otrzymał święcenia biskupie.

W 1912 r. na podstawie „Prawa o wyznaniu Mariawitów” Kościół Mariawitów został zalegalizowany jako związek religijny na równi z innymi prawnie uznanymi przez władze b. cesarstwa rosyjskiego Kościołami chrześcijańskimi. Wcześniej, dekretem z 1906 r., uznano związek religijny mariawitów za prawnie istniejącą i korzystającą z ochrony prawa sekte, nakazując zwrócenie Kościołowi rzymskokatolickiemu wszystkich należących do niego kościołów parafialnych, które przejściowo przejęli mariawici.

W 1914 r. ukończono trwającą trzy lata budowę katedry mariawickiej i klasztoru w Płocku, będących siedzibą władz Kościoła. Już w pierwszych latach niezależności Kościół Mariawitów wprowadził język polski do liturgii, częsta Komunię św. i adorację Przenajświętszego Sakramentu oraz inne zmiany, które w Kościele Rzymskokatolickim wprowadzono dopiero w następstwie Soboru Watykańskiego II. W 1919 r. Kościół Katolicki Mariawitów, dając wyraz swym związkom z Unią Utrechcką, zmienił nazwę na Staro-Katolicki Kościół Mariawitów.

W dniu 23 sierpnia 1921 r. na nowotwór wątroby zmarła Założycielka mariawityzmu M. Franciszka Kozłowska. W tym czasie Staro-Katolicki Kościół Mariawitów liczył 3 biskupów, 30 kapłanów i 57 braci zakonnych, 244 siostry zakonne i 43 tysiące wiernych. Posiadał 67 parafii, 77 kościołów, 58 kaplic i 25 szkół.

Po śmierci Założycielki rozpoczął się nowy okres w dziejach mariawityzmu. Polegał on na wprowadzeniu przez biskupa Jana (M. Michała) Kowalskiego, który ogłosił się arcybiskupem, w latach 1922-1934 „reform kościelnych” m.in. kapłaństwa kobiet, małżeństw duchownych z siostrami zakonnymi. Reformy te, zwłaszcza w sferze teologiczno-dogmatycznej, były dyskusyjne i ryzykowne. Wprowadzenie ich było możliwe dzięki zaufaniu duchowieństwa i ludu mariawickiego do biskupa Kowalskiego jako bliskiego współpracownika Założycielki oraz w wyniku sprawowanej przez niego jednoosobowej władzy jako przełożonego Zgromadzenia Kapłanów Mariawitów.

Dnia 29 stycznia 1935 r. abp. Kowalski został usunięty ze stanowiska w drodze uchwały Kapituły Generalnej, a nowym przełożonym Kościoła został bp Klemens (M. Filip) Feldman. Abp Kowalski wraz ze swymi zwolennikami został w marcu 1935 r. przeniesiony do Felicjanowa k. Płocka. Od tego czasu w mariawityzmie trwa podział na dwa Kościoły: Starokatolicki i Katolicki. 25 stycznia 1940 r. abp Kowalski został aresztowany przez niemieckie władze okupacyjne, a 25 kwietnia 1941 r. wywieziony do obozu koncentracyjnego w Dachau, gdzie zginął w komorze gazowej 18 maja 1942 r. w Hartheim koło Linzu. Po jego śmierci na czele denominacji felicjanowskiej stanęła przełożona działającego w niej Zgromadzenia Sióstr i wdowa po arcybiskupie, siostra arcykapłanka M.

Izabela Wiłucka-Kowalska. Obecny przełożony Kościoła Katolickiego Mariawitów jest siostra biskupka Beatrycze Szulgowicz. Kościół liczy około 2000 wiernych.

Rozłam oraz atmosfera plotek i waśni przyniosły mariawityzmowi ogromne szkody. W Staro-Katolickim Kościele Mariawitów dokonano zmian w kierunku przywrócenia stanu sprzed śmierci Założycielki.

W czasie drugiej wojny światowej Niemcy wysiedlili z klasztoru w Płocku około 400 osób, zniszczyli osiem mariawickich kościołów, w tym doszczętnie dwa w Warszawie.

Po wojnie duchowni mariawicy byli współorganizatorami Polskiej Rady Ekumenicznej zrzeszającej obecnie Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny, Kościół Ewangelicko-Augsburski, Kościół Starokatolicki Mariawitów, Kościół Polskokatolicki, Kościół Chrześcijańców Baptystów, Kościół Ewangelicko-Methodystyczny i Kościół Ewangelicko-Reformowany.

W 1947 r. nastąpiło ustawowe uregulowanie prawne obu Kościołów Mariawitów. Obecnie sytuację prawną i majątkową Kościoła reguluje ustawa z dnia 20 lutego 1997 r. o stosunku Państwa do Kościoła Starokatolickiego Mariawitów w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 41, poz. 253 z późniejszymi zmianami).

Zwierzchnikami Kościoła Starokatolickiego Mariawitów z siedzibą w Płocku, byli od 1935 r. następujący Biskupi Naczelni: Klemens (M. Filip) Feldman (1935-1942), Roman (M. Jakub) Próchniewski (1945-1953), Wacław (M. Bartłomiej) Przysiecki (1953-1957), Jan (M. Michał) Sitek (1957-1965), Wacław (M. Innocenty) Gołębiowski (1965-1972), Stanisław (M. Tymoteusz) Kowalski (1972-1997), Zdzisław (M. Włodzimierz) Jaworski (1997-2007). Od 2007 r. funkcję Biskupa Naczelnego sprawuje bp Michał (M. Ludwik) Jabłoński.

Kościół Starokatolicki Mariawitów posiada aktualnie w Polsce około 25 tysięcy wiernych w trzech diecezjach, w 42 parafiach i ich filiach oraz żyjących w diasporze (poza wspólnotami parafialnymi). Najwięcej wyznawców jest w województwie mazowieckim (15 tysięcy) i łódzkim (9 tysięcy). Za granicą Kościół posiada prowincję francuską, której zwierzchnikiem jest bp Antoni le Bec.

Duchowni Kościoła kształcą się w Wyższym Seminarium Duchownym w Płocku oraz w Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej w Warszawie. Kościół jest członkiem Polskiej Rady Ekumenicznej, Konferencji Kościołów Europejskich i Światowej Rady Kościołów. Wydaje pismo o nazwie „Mariawita”. W 1993 r. uroczyście obchodzono 100-lecie mariawityzmu.

Podstawę doktrynalną Kościoła Starokatolickiego Mariawitów stanowią księgi kanoniczne Starego i Nowego Testamentu, dogmaty ustanowione do rozłamu chrześcijaństwa w 1054 r., tradycja Kościoła Powszechnego określona na pierwszych siedmiu soborach oraz objawienia Założycielki, M. Franciszki Kozłowskiej.

Głównym celem Kościoła Starokatolickiego Mariawitów jest szerzenie czci Pana Jezusa utajonego w Przenajświętszym Sakramencie i wskazywanie na potrzebę wzywania nieustającej pomocy Matki Bożej, bo „jako są nieustanne wysiłki przeciwko Bogu i Kościołowi, tak jest potrzebna Nieustająca Pomoc Maryi”. Kościół uznaje siedem Sakramentów św., a Komunia św. jest udzielana wiernym pod dwiema postaciami, tak jak praktykowano ją w Kościele Rzymskokatolickim do XII wieku. Msza św. i cała liturgia są sprawowane w językach narodowych. Duchowieństwu wolno przyjmować dobrowolne ofiary za posługi religijne, ale nie może ich żądać. Celibat duchownych nie jest obowiązkowy.

Mariawitą staje się ten, kto przyjmuje naukę wiary głoszoną przez Kościół Starokatolicki Mariawitów, należy do określonej parafii i uznaje ustanowione zasady działalności i organizacji Kościoła.

W ostatnich latach zmienia się stosunek Kościoła Rzymskokatolickiego do Kościoła Starokatolickiego Mariawitów. W 1971 r. w 50-tą rocznicę śmierci Założycielki Komisja Episkopatu do Spraw Ekumenizmu wystosowała pismo do władz obu Kościołów Mariawitów

z prośbą o przebaczenie win, jakie Kościół Rzymskokatolicki popełnił wobec mariawitów. W lipcu 1983 r. kapłan mariawicki Paweł Rudnicki, za specjalnym zezwoleniem, przez 6 dni odprawiał Mszę św. według rytu mariawickiego w jednej z kaplic rezydencji papieskiej w Castel Gandolfo.

W styczniu 1986 r. po raz pierwszy we wspólnym nabożeństwie ekumenicznym w kościele mariawickim uczestniczył i homilię wygłosił bp W. Miziołek, sufragan warszawski. Także w 1986 r. podczas ekumenicznego nabożeństwa w jednym z rzymskokatolickich kościołów w Warszawie kazanie wygłosił ówczesny Biskup Naczelny Kościoła Starokatolickiego Mariawitów M. Tymoteusz Kowalski. W ekumenicznych nabożeństwach o jedność chrześcijan, po II Soborze Watykańskim, uczestniczą księża i biskupi obu Kościołów.

W styczniu 1999 r. podczas centralnego nabożeństwa ekumenicznego w warszawskiej archikatedrze św. Jana Chrzciciela Biskup Naczelny Kościoła Starokatolickiego Mariawitów M. Włodzimierz Jaworski odpowiadając na przeprosiny za grzechy popełnione wobec mariawitów przez rzymskich katolików, przyznał, że również mariawici nie są bez winy, bo broniąc się używali słów, które mogły ranić. Przyjmując przeproszenie przedstawicieli Kościoła Rzymskokatolickiego, w imieniu Kościoła Starokatolickiego Mariawitów, przeprosił siostry i braci rzymskich katolików.

W 1997 r. Konferencja Plenarna Episkopatu Kościoła Katolickiego i Rada Kościoła Starokatolickiego Mariawitów powołały Komisję Mieszaną do Spraw Dialogu, której współprzewodniczą biskupi obu Kościołów: mariawicki biskup Michał (M. Ludwik) Jabłoński i rzymskokatolicki biskup Bronisław Dembowski.

W dniu 23 stycznia 2000 r. nastąpiło podpisanie wspólnej deklaracji o wzajemnym uznawaniu sakramentu chrztu Św. przez sześć Kościołów należących do Polskiej Rady Ekumenicznej i Kościół Rzymskokatolicki. W imieniu Kościoła Starokatolickiego Mariawitów deklarację podpisał Biskup Naczelny M. Włodzimierz Jaworski, a ze strony Kościoła Rzymskokatolickiego – kardynał Józef Glemp. Wcześniej dwustronne dokumenty w sprawie wzajemnego uznawania ważności chrztu pomiędzy Kościołem Rzymskokatolickim, a Kościołem Starokatolickim Mariawitów zostały podpisane w 1974 r., a potwierdzone w 1978r.

Od kilku lat Kościół Starokatolicki Mariawitów prowadzi również dialog teologiczny z Kościołami Unii Utrechckiej.

Stanisław Rybak